

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री विश्वम्भर प्रसाद श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा
फैसला

०६९-CI-१२९१

मुद्दा:- बाटो खुला गरी पाउँ।

काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १६ बस्ने टंकबहादुर पुनरावेदक
थापाको मु.स. गर्ने रिद्धि थापा (घले) -----१ प्रतिवादी

विरुद्ध

काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं.१६ बस्ने गंगाराम खड्गी-१
प्रत्यर्थी
वादी

सुरु तहमा फैसला गर्ने:

काठमाडौं जिल्ला अदालतका: माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री वैद्यनाथ गुप्ता
फैसला मिति: २०६८/३/१३

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:

पुनरावेदन अदालत, पाटनका: माननीय न्यायाधीश श्री यज्ञप्रसाद बस्याल
माननीय न्यायाधीश श्री सत्यराज गुरुङ्ग
फैसला मिति: २०६९/५/११

पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६९/५/११ को फैसला उपर न्याय प्रशासन
ऐन, २०४८ को दफा ९(१) बमोजिम यस अदालतमा पुनरावेदन परेको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त
तथ्य र ठहर यस प्रकार छ:

- काठमाण्डौ जिल्ला, काठमाण्डौ महानगरपालिका वडा नं. १६ कि.नं. १९ क्षेत्रफल
१४२.६० जग्गा र त्यसमा बनेको घर समेत म फिरादीले मिति २०६५।११।१६ मा
सावित्री शाहीसँग राजीनामा गरी लिएको हुँ। सो घरजग्गामा जानको लागि मोटर जाने

२०० फिट लम्बाई बाटो छ। सो बाटोको मूल पीच सडकतिर साविकदेखि फलामको गेट छ। सो गेटबाट भित्र कि.नं. १६, कि.नं. १८ र कि.नं. १९ ले समेत मोटर बाटो साविकदेखि भोगचलँने गरी रहेकोमा मिति २०६६।६।५ देखि यो बाटो मेरो एकलौटी हो अब यो बाटोबाट जाने आउने नगर्नु भनी गेट बन्द गरी कि.नं. १६ को जग्गाधनी टंक बहादुर थापाले आफूसँग मात्र साँचो राखी कि.नं. १८ को जग्गाधनी र निज टंक बहादुरले मात्र एकलौटी सो गेटबाट भित्र छिर्ने बाटो भोगचलन गरिरहेको हुँदा प्रस्तुत मुद्दा लिई आएको छ। अतः मैले राजीनामा गरी लिंदा समेत उक्त बाटो रहेको व्यहोरा राजीनामामा उल्लेख गरिएको, विपक्षीले घर बनाउन नक्सा पास गर्दा समेत रोड भनी उल्लेख गरिएको र पहिला देखिनै प्रयोग गरी आएको बाटो खुल्ला नगरी कानून विपरीतको कार्य गरेको हुँदा निज विपक्षीले कब्जा गरी राखेको फलामे गेटमा लगाई राखेको साँचो खुलाई परापूर्व कालदेखि चली आएको बाटो खुलाई चलन चलाई पाउँ भन्ने समेत फिराद दाबी।

२. विपक्षीले भने जस्तो बाटो थुनछेक गर्नु पर्ने कुनै कारण छैन। काठमाण्डौ जिल्ला काठमाण्डौ महानगरपालिका वडा नं. १६ कि.नं. १६ मा मेरो घर अवस्थित छ र सोही कित्ता जग्गाले नै सार्वजनिक बाटो छोएको अवस्था छ। नापीको बेलामा मेरो जग्गामा कुनै किसिमको बाटो देखाउन सकेको अवस्था छैन। नयाँ नापी हुनु भन्दा पहिला नै कित्ताकाट भएको विपक्षीले हाल साविक गर्दा सो कुरा कायम गर्न सक्नु पर्ने थियो। सो गरेका छैनन्। विपक्षीले अन्य व्यक्तिसँग कुनै व्यहोरा लेखाउँदैमा मेरो विरुद्ध प्रमाण लाग्ने होइन। मबाट बाटो सम्बन्धमा त्यस्तो कुनै कागज भएको छैन। विपक्षीले यही विषयमा काठमाण्डौ महानगरपालिकामा उजूर गरेको र सो आफू अनुकूल हुने नदेखी झूठा मुद्दा दिन आएका हुन्। विपक्षी स्थानीय भएको र निजको बाहुल्य भएको आधारमा झुठ्ठा व्यहोरा उल्लेख गरेका हुन् विपक्षीको फिराद दाबी खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत प्रतिउत्तर पत्र।
३. वादी दाबी बमोजिम फलामे गेटमा लगाई राखेको साँचो खुलाई मोटर बाटो कायम गरी पाउँ भन्ने हदसम्म वादी दाबी नपुग्ने, वादीले कि.नं. १९ को घरमा पैदल आवागमन गर्न पार्ने भै वादी दाबी आंशिक पुग्ने ठहर्छ भन्ने शुरू काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८/३/१३ मा भएको फैसला।

४. साविक जग्गाधनीले आफ्नै जग्गाबाट बाटो दिन्छु भनी शर्तनामा गरी विपक्षी रिद्धि घलेले सोही शर्तनामाको आधारमा नक्सा पास गरी सकेपछि र काठमाण्डौ महानगरपालिका १६ ले कच्ची मोटर बाटो छु भनी उल्लेख गरी दिईसकेपछि फिल्ड नक्सालाई मूल प्रमाणको रूपमा लिन पाइने होइन। मेरा दाता परदाताहरूले प्रयोग गरी आएको कच्ची मोटर बाटो मैले पनि प्रयोग गर्न पाउनु पर्छ। अतः बाटो सम्बन्धी साविक दाता जग्गाधनीको स्वीकृत शर्तनामा, २०२५।१२।२४ को रोड भन्ने उल्लेख भएको घर नक्सा १, स्थानीय भेलाको कागज १, मालपोत कार्यालयको कच्ची मोटर बाटो उल्लेख भएको पारित लिखत १ समेत कागजको आधारमा मैले कच्ची मोटर बाटो प्रयोग गरी पाउन विपक्षीले लगाइरहेको फलामे गेटको ताल्चा खोल्न पाउने र त्यस ताल्चाको साँचो मैले समेत पाई विना रोकतोक मेरो घरजग्गामा आउन जान पाउने कुरालाई काठमाण्डौ जिल्ला अदालतले गलत अर्थ लगाई बुझनुपर्ने प्रमाण नबुझी मुलुकी ऐन, घर बनाउनेको महलको ३ नं., प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ३ र ५४ विपरीत मुलुकी ऐन, जग्गा आवाद गर्नेको ४ नं. समेतको प्रत्यक्ष त्रुटिपूर्ण भएकाले फैसलामा फलामे गेट खोली त्यसबाट मोटर बाटो नपाउने भनी मलाई आंशिक रूपले हराई गरेको फैसला उल्टी गरी मोटर बाटो र अवागमन दुईवटै पाउने भन्ने फैसला गरी न्याय पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०६८।१२।२८ को गंगाराम खड्गीको पुनरावेदन अदालत, पाटनमा परेको पुनरावेदन पत्र।
५. विपक्षी वादीले खरीद गरेको जग्गामा आउजाउ गर्ने बाटोको अस्तित्व नरहेको तथ्य पूर्णरूपमा ज्ञान हुँदाहुँदै जबर्जस्ती रूपमा मेरो व्यक्तिगत जग्गालाई बाटोको रूपम उपयोग गर्न सक्दछु भन्ने प्रवृत्त भावनाबाट प्रेरित भै मेरो जग्गा हडप्ने प्रयत्न स्वरूप दिएको फिराद दावीलाई मुलुकी ऐन, घर बनाउनेको ३ नं. को कानूनी व्यवस्थाको अपव्याख्या गरी अधिदेखि विपक्षीले कहिल्यै पनि भोगचलन गरी नआएको मेरो जग्गाबाट विपक्षीलाई पैदलै आउजाउ गर्न दिनुपर्ने भन्ने व्याख्याको पछाडि कुनै कानूनी आधार नंदिई मनोगत रूपमा फैसला भएको छ। सो फैसलामा प्रमाणहरूको उचित मूल्यांकन नभै बुझनुपर्ने प्रमाण नबुझी भएको फैसला उल्टी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको टेक बहादुरको मु.सु. गर्ने निजको छोरी रिद्धि थापा (घले) को मिति २०६८।१२।२९ को पुनरावेदन अदालत, पाटनमा परेको पुनरावेदन पत्र।

६. शुरु अदालतको फैसला उपर दुवै पक्षको पुनरावेदन परेको देखिँदा अ.बं. २०२ नं. को प्रयोजनार्थ एक्को पुनरावेदन अर्कालाई परस्पर सुनाई लगाउको मुद्दा साथै राखी नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६९/३/४ को आदेश।
७. साविक दातादेखि कच्ची मोटर बाटोकोरुपमा प्रयोग भएको बाटो सामूहिक रुपमा प्रयोग गर्ने गराउने भनी फिराद दाबी बमोजिम बाटो खुल्ला गर्ने गरी इन्साफ गर्नुपर्नेमा वादीले कि.नं. १९ को घरमा पैदल आवागमन गर्न पाउने भनी वादी दाबी आंशिक पुग्ने ठहर्‍याई शुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८/३/१३ मा गरेको फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भै वादीले फिराद दाबी बमोजिम साविकदेखि चली आएको बाटो सामूहिक रुपमा खुलाई चलन चलाई पाउने समेत ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६९/५/११ को फैसला।
८. पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६९/५/११ को फैसलामा चित्त बुझेन। शर्तनामालाई प्रमाणको रुपमा ग्रहण गरेकै अवस्थामा पनि शर्तनामाको लिखतमा मोटर बाटोको रुपमा प्रयोग गर्न पाउने अवस्था विद्यमान नभई केवल आउन जानको लागि ५ फिटको बाटो बाटो भनी लेखिएको हुँदा विपक्षीको वारदाता शोभा थापाले हस्तमाया थापालाई पारित गरिदिएको राजिनामाको कैफियत व्यहोरामा लेखिएको कच्ची मोटरबाटो भन्ने व्यहोरा स्वतः खण्डित भइरहेको छ। त्यसमा पनि विपक्षीको परदाताले अनाधिकार रुपमा कि.नं. १९ को राजिनामाको कुनै एउटा लिखतको कैफियत व्यहोरामा कच्ची मोटर बाटो छ भन्ने व्यहोरा लेख्दैमा मेरो कि.नं. १६ को दर्ता तिरोको जग्गामा कच्ची मोटर बाटो कायम हुन सक्दैन। लिखतको कैफियत व्यहोरा बमोजिम दाखिल खारेज भई बाटोको लगतसम्म पनि कायम हुन नसक्ने अवस्थाको उक्त कैफियतको व्यहोरा निरर्थकपूर्ण हुनाका साथै मेरो लागि बेसरोकार समेत भएको हुँदा पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट भएको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा सो त्रुटिपूर्ण फैसला बदर गरी मेरो पुनरावेदन जिकिर बमोजिम न्याय इन्साफ गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको पुनरावेदक/प्रतिवादी रिद्धि थापा (घले) को तर्फबाट यस अदालतमा पर्न आएको पुनरावेदनपत्र।
९. नियमबमोजिम दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ आज यस इजलास समक्ष पेश भएको प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदनसाथ संलग्न मिसिल कागजातको अध्ययन गरियो।

मिसिल संलग्न प्रमाण कागजातको अध्ययन गरी प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६९/५/११ को फैसला मिलेको छ, छैन ? पुनरावेदन जिकिर बमोजिम हुनुपर्ने हो वा होइन ? सोही विषयमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो।

१०. निर्णयतर्फ विचार गर्दा, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १६ कि.नं. १९ क्षेत्रफल १४२.६० जग्गा र त्यसमा बनेको घरसमेत म फिरादीले मिति २०६५/११/१६ मा सावित्री शाहीसँग राजिनामा गरी लिएकोमा सो घरजग्गामा जानको लागि मोटर जाने २०० फिट लम्बाई बाटो भई सो बाटोको मूल पीच सडकतिर साविकदेखि फलाम गेट, सो गेटबाट भित्र कि.नं. १६, कि.नं. १८ र कि.नं. १९ ले समेत मोटर बाटो साविकदेखि भोगचलन गरिरहेकोमा मिति २०६६/६/५ देखि यो बाटो मेरो एकलौटी हो अब यो बाटोबाट जाने आउने नगर्नु भनी गेट बन्द गरी कि.नं. १६ को जग्गाधनी टंकबहादुर थापाले आफूसँग मात्र साँचो राखी सो गेटबाट भित्र छिर्ने बाटो भोगचलन गरिरहेको हुँदा मैले राजिनामा गरी लिँदा समेत उक्त बाटो रहेको व्यहोरा राजिनामामा उल्लेख गरिएको समेत छ। विपक्षीले घर बनाउन नक्सा पास गर्दा समेत रोड भनी उल्लेख गरिएको र पहिलेदेखि नै प्रयोग गरी आएको बाटो खुल्ला नगरी कानून विपरितको कार्य गरेको हुँदा निज विपक्षीले कब्जा गरी राखेको फलामे गेटमा लगाइराखेको साँचो खुलाई परापूर्व कालदेखि चली आएको बाटो खुलाई चलन चलाई पाउँ भन्ने दाबी रहेछ। विपक्षीले अन्य व्यक्तिसँग कुनै व्यहोरा लेखाउँदैमा मेरो विरुद्ध प्रमाण लाग्ने होइन। मसँग बाटो सम्बन्धमा त्यस्तो कुनै कागज भएको छैन। विपक्षीले यही विषयमा काठमाडौं महानगरपालिकामा उजुर गरेको र सो आफू अनुकूल हुने नदेखी झुठा मुद्दा दिन आएका हुन्। विपक्षीको फिराद दाबी खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिउत्तर जिकिर भएको प्रस्तुत मुद्दामा वादीले कि.नं. १९ को घरमा पैदल आवागमन गर्न पाउने भै वादी दाबी आंशिक पुग्न ठहर्‍याएको शुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६८/३/१३ को फैसला केही उल्टी भै वादीले फिराद दाबी बमोजिम साविकदेखि चली आएको बाटो सामुहिक रूपमा खुलाई चलन चलाई पाउने समेत ठहरी पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट मिति २०६९/५/११ मा फैसला भएकोमा सो फैसलामा चित्त नबुझाई प्रतिवादी रिद्धि थापा (घले) ले यस अदालतमा पुनरावेदन गरी प्रस्तुत पुनरावेदन निर्णयार्थ पेश भएको पाइयो।

११. विवादित कि.नं. १९ को जग्गाको सम्बन्धमा हेर्दा कि.नं. १९ को क्षे.फ. १४२.६० वर्गमिटर घर जग्गा किन्दा सावित्री साहीले र.नं. १०९५९(ख) मिति २०६५/११/१६ मा गंगाराम खड्गीलाई घर जग्गा राजिनामा गरिदिएको देखिन्छ। उक्त राजिनामाको हकभोग भएको व्यहोरा र घर बाटोको विवरण महलमा १६ नं. वडाको सिफारिस अनुसार घर र कच्ची मोटर बाटो भएको भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ। काठमाडौं महानगरपालिकाको १६ नं. वडा कार्यालयको च.नं. ३७४८ मिति २०६५/११/१५ को पत्रानुसार कि.नं. १९ को जग्गामा कच्ची मोटर बाटो भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ। सावित्री साहीले हस्तमाया बस्नेतसँग मिति २०६२/३/१७ मा र.नं. २०२९९ बाट उक्त घर जग्गा किनेको देखिन्छ। हस्तमायाले शोभा थापासँग र.नं. २०८९ मिति २०५९/५/१८ मा किन्दा पनि फिल्डमा घर र कच्ची मोटर बाटो छ भनी उल्लेख भएको देखिन्छ। साविकको कि.नं. १२० शाम्दे थापा रही कित्ताकाट भै सँगैका कि.नं. १६ र १८ समेत रहेकोमा विवाद देखिँदैन। रिद्धि थापा र शोभा थापा नाताले दिदी बहिनी भै कि.नं. १६ बाट नै आउने जाने बाटो प्रयोग गर्ने गरी कि.नं. १९ मा घर समेत निर्माण भएको पाइन्छ। कि.नं. १६ बाट नै बाटो प्रयोग गर्न पाउने गरी शाम्दे थापाले छोरीहरुलाई हा.ब. गरी जग्गा दिनुका साथै आउन जान पनि साझा बाटोकै प्रयोग गर्न पाउने गरी बाटो प्रयोगको सुविधा गरिदिएको देखिन्छ। निकास बाटो परापूर्व कालदेखि सो स्थानमा रहेको भन्ने विभिन्न राजिनामा पारित लिखतमा उल्लिखित व्यहोराबाट देखिएको छ। त्यस्तै घर निर्माण हुँदा पनि सोही बाटो देखाई घर निर्माण भएको पनि देखिएको छ। लामो समयदेखि निकास बाटोको रूपमा सार्वजनिक प्रयोगमा आइरहेकोमा सो बाटोमा अवरोध पुऱ्याउँदा घरमा आवत जावत गर्ने आधारभूत विषयमा गम्भीर असर पर्न जान्छ। यसरी विभिन्न समयमा राजिनामा हुँदा समेत बाटो जनिएकोमा विरोध नभएकोमा यी वादी गंगाराम खड्गीले कि.नं. १९ को जग्गा खरीद गरेपछि बाटो प्रयोग गर्न नपाउने भन्न कानूनतः नमिल्ने हुँदा निजले सो बाटो प्रयोग गर्न पाउने नै देखिन्छ। यसरी एक पटक खुलाइसकेको बाटोको अस्तित्व देखिई सकेपछि बाटोको उपयोग वादीले गर्न पाउने नै देखियो।
१२. अतः माथि उल्लिखित आधार कारणबाट साविक दातादेखि नै कच्ची मोटर बाटो सामूहिक रूपमा प्रयोग गर्ने गरी निकास खुलाई दिने गरी भएको पुनरावेदन अदालत,

पाटनको मिति २०६९/५/११ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्छ।
पुनरावेदक/प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत
कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाइदिनू।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- विद्याराज पौडेल

कम्प्युटर अपरेटर:- विष्णुदेवी श्रेष्ठ

सम्बत् २०७४ साल फागुन महिना ६ गते रोज १ शुभम् -----